

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Poznań, dnia 25 października 2018 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu XII Wydział Cywilny w następującym składzie:

Przewodniczący: SSO Ewa Hoffa

Protokolant: Starszy sekretarz sądowy Krystyna Wojciechowska-Trawka

po rozpoznaniu w dniu 25 października 2018 r. w Poznaniu na rozprawie

sprawy z powództwa małoletniej L. M. (PESEL : (...)) reprezentowanej przez rodziców K. M. i M. W.

przeciwko A. S. (1) (PESEL : (...))

o zapłatę zachowku

I. Zasądza od pozwanego na rzecz powódki kwotę 49.334 zł (czterdzieści dziewięć tysięcy i trzysta trzydzieści cztery złote) płatną w dwóch ratach:

- pierwsza w kwocie 24.667 zł płatna do dnia 26 października 2018r,

- druga w kwocie 24.667 zł płatna do dnia 26 października 2019r,

z odsetkami ustawowymi w razie opóźnienia w płatności którejkolwiek z rat.

II. Umarza postępowanie w zakresie roszczenia o zapłatę kwoty 1334 zł z roszczeniami akcesoryjnymi.

III. W pozostałej części powództwo oddala.

IV. Kosztami sądowymi obciąża w całości pozwanego i z tego tytułu nakazuje ściągnąć od niego na rzecz Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Poznaniu) kwotę 9036 zł (dziewięć tysięcy trzydzieści sześć złotych), natomiast koszty pozasądowe znosi wzajemnie.

/-/ E. Hoffa

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 31 stycznia 2017 roku małoletnia L. M., działającą przez swoich przedstawicieli ustawowych: K. M. i M. W., reprezentowanych przez profesjonalnego pełnomocnika, wniosła o zasądzenie na jej rzecz od pozwanego A. S. (1) kwoty 100.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 10 lutego 2016 roku do dnia zapłaty. Powódka wniosła o zasądzenie od pozwanego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. W uzasadnieniu przedstawiciele ustawowi podali, że powódka jest córką M. W. i K. M., oraz wnuczką zmarłego w dniu 22 stycznia 2015 roku w P. T. M. (1), który w dniu 22 lutego 2013 roku sporządził testament w formie aktu notarialnego, Rep. A nr (...). W testamencie tym do całości spadku powołał pozwanego A. S. (1) i, jednocześnie, wydziedziczył jedynego syna K. M.. Przedstawiciele ustawowi powódki wskazali, że postanowieniem z dnia 4 listopada 2015 roku, sygn. akt(...) Sąd Rejonowy P. (...) stwierdził, że pozwany w całości nabył spadek po T. M. (1). Przedstawiciele ustawowi powódki zaznaczyli, iż z uwagi na małoletniość, przysługuje jej względem spadkobiercy roszczenie o zachówek w wysokości 2/3 udziału, który by jej przysługiwał w wypadku powołania do spadku z ustawy.

Przedstawiciele ustawowi powódki podkreślili, iż mając na uwadze fakt, że T. M. (1) był wdowcem, całość spadku przypadłaby jego jedynemu synowi- K. M., który ze względu na fakt wydziedziczenia jest traktowany tak jakby nie dożył otwarcia spadku. W związku z tym, w sytuacji ustawowego dziedziczenia, całość spadku przypadłaby właśnie małoletniej L. M.. Przedstawiciele ustawowi powódki podali, że w skład spadku po T. M. (1) wchodzi lokal nr (...) stanowiący odrębną własność położony w budynku położonym w P. przy ul. (...), którego wartość rynkowa według stanu z dnia śmierci T. M. (1), a cen obecnych wynosi 150.000 zł. Przedstawiciele ustawowi małoletniej, wskazali, że wezwali spadkobiercę A. S. (1) do dobrowolnej zapłaty kwoty 100.000,00 zł tytułem zachowku przysługującego L. M., które pozostało bez odpowiedzi (k. 2-5 akt).

Postanowieniem z dnia 13 marca 2017 roku Sąd Okręgowy Poznaniu zwolnił powódkę od kosztów sądowych w części, a mianowicie z opłaty sądowej, w pozostałym zakresie oddalając wniosek (k. 35-36 akt) .

W odpowiedzi na pozew z dnia 27 maja 2017 roku pozwany A. S. (1), reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika, wniósł o oddalenie powództwa w całości. Domagał się zasądzenia od powódki na rzecz pozwanego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. W uzasadnieniu pozwany zaprzeczył twierdzeniom powódki, jakoby wartość rynkowa przedmiotowego lokalu wynosiła 150.000 zł, wskazując, iż lokal ten nie był remontowany przez spadkodawcę i jest zaniedbany. Ponadto, pozwany - z ostrożności procesowej – wniósł o miarkowanie wysokości ewentualnego zachowku ze względu na zasady współżycia społecznego, o których mowa w art. 5 k.c. Pozwany podał iż żądana kwota zachowku niemal w całości konsumuje wartość nieruchomości, co prowadzi do niesprawiedliwych konsekwencji dla pozwanego. Pozwany zaznaczył, iż nie można pominąć faktu, że spadkodawca nie miał świadomości przyjścia na świat swojej wnuczki, a ojciec powódki nie poinformował o jej przyszłych narodzinach swojego ojca. W ocenie pozwanego okoliczności niniejszej sprawy, jako szczególne, dają podstawę do obniżenia kwoty ewentualnego zachowku przynajmniej o połowę. Pozwany wniósł na podstawie art. 320 k.p.c. o rozłożenie ewentualnej kwoty na raty, tj. na 5 równych rat płatnych w odstępach rocznych. Wskazał, że jego stan majątkowy i rodzinny sprawia, że spełnienie świadczenia przez pozwanego niezwłoczne lub jednorazowo byłoby niemożliwe lub bardzo utrudnione i narażałoby jego i jego bliskich na niepowetowane szkody. Odnosząc się do żądanych odsetek pozwany wskazał, iż określenie zachowku następuje według cen z chwili orzekania o roszczeniu o zachowku, a zatem odsetki od tak ustalonego świadczenia pieniężnego powinny być naliczane dopiero od daty wyrokowania w sprawie. (k. 57-59 akt).

W dalszym toku procesu strony podtrzymały swoje stanowiska procesowe.

Postanowieniem z dnia 27 grudnia 2017 roku Sąd Okręgowy Poznaniu zwolnił powódkę od kosztów sądowych częściowo, a mianowicie od zaliczki na wynagrodzenie biegłego (k. 151 akt) .

Na rozprawie z dnia 25 października 2018 roku pozwany cofnął pozew co do kwoty przekraczającej poza kwotę 98.666 zł i co do kwoty 1.334 zł objętej cofnięciem pozwu zrzekł się roszczenia zarówno co do kwoty głównej jak i roszczeń akcesoryjnych. W pozostałym zakresie pozwany podtrzymał żądanie pozwu.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Spadkodawca T. M. (1) zmarł w dniu 22 stycznia 2015 roku w P.. W dacie otwarcia spadku był wdowcem. Jedynym dzieckiem spadkodawcy jest K. M., urodzony w dniu (...) w P.. K. M. ze związku z M. W. ma córkę L. M., urodzoną w dniu (...).

Bezsporne, a także dowód: odpis skrócony aktu zgonu T. M. (1) (k. 8 akt głównych, k. 7 akt (...))Sądu RejonowegoP. (...)i J. w P.), odpis skrócony aktu urodzenia K. M. (k. 9), odpis skrócony aktu urodzenia L. M. (k. 7).

Spadkodawca sporządził w P. testament notarialny z dnia 22 lutego 2013 roku zapisany w repertorium A nr(...), przed notariuszem E. D. D.. do Do całości spadku, jako jedyne spadkobiercę, powołał w tym testamencie swojego siostrzeńca A. S. (1). W § 2 testamentu spadkodawca oświadczył, że wydziedzicza swojego syna K. M., albowiem wydziedziczany upoczywie nie dopełnia względem testatora obowiązków rodzinnych, w szczególności nie interesował

się zdrowiem testatora i jego losem, nie świadczył żadnej pomocy, a od ponad 10 lat nie utrzymywał z testatorem żadnych kontaktów, ani osobistych ani telefonicznych.

Bezsporne, a także dowód: akt notarialny z dnia 22 litego 2013 roku, Rep. A nr (...)k. 10-12 akt, k. 4-5 akt (...))

Postanowieniem z dnia 4 listopada 2015 roku Sąd Rejonowy P. (...), sygn. akt (...), stwierdził, że spadek po T. M. (1), zmarłym(...)roku w P., ostatnio zamieszkałym w P., na podstawie testamentu notarialnego z dnia 22 lutego 2013 roku, otwartego i ogłoszonego w Sądzie RejonowymP. (...)w dniu 31 lipca 2015 roku (sygn. akt (...)) nabył w całości A. S. (1).

Bezsporne, a także dowód: postanowienie z dnia 4 listopada 2015 roku Sądu Rejonowego P. (...), sygn. akt (...)

W skład spadku po T. M. (1) wchodzi prawo własności lokalu mieszkalnego wraz udziałem we współwłasności w częściach wspólnych użytkowania wieczystego nieruchomości zapisanej w KW (...) wynoszącymi (...) części. dla którego prowadzona jest księga wieczysta nr (...). Lokal spadkowy znajduje się w P. przy ul. (...).

Przedmiotowy lokali znajduje się w czteropiętrowym, podpiwniczonym, wielorodzinnym budynku mieszkalnym, wzniesionym w latach 60-tych w zabudowie osiedlowej. Budynek wzniesiono w technologii uprzemysłowionej z zastosowaniem rozwiązań adekwatnych dla okresu budowy, jest w dobrym stanie technicznym. Spadkowy lokal ma powierzchnię 32,90 m², znajduje się na drugim piętrze budynku mieszkalnego, składa się z pokoju, kuchni, korytarza, łazienki i logii. Mieszkanie to jest zaniedbane, zagracone, posiada zły standard oraz wymaga gruntownego remontu. Pozwany po przejęciu przedmiotowego lokalu uporządkował go. Wartość prawa własności lokalu i części wspólnych nieruchomości, według stanu na dzień 22 stycznia 2015 roku i cen aktualnych w dacie wydania opinii wynosi 148.000 zł.

Dowód: opinia biegłego sądowego w dziedzinie szacowania nieruchomości inż. bud. M. K. z lutego 2018 roku (k. 157-171 akt), wydruk treści księgi wieczystej (k. 14-21 akt), zdjęcia (k. 62-80, k. 82-85 akt), pismo (...) S.A. w P. z dnia 30 lipca 2015 roku (k. 81 akt), zeznania świadka A. S. (2) (k. 114-115 akt), zeznania świadka A. S. (3) (k. 115-117 akt), zeznania pozwanego A. S. (1) (k. 134-135 akt).

Spadkodawca T. M. (1) był żonaty zT.M.. Ze związku tego pochodzi jedyny syn spadkodawcy K. M.. T. M. (2) zmarła gdy K. M. miał około 5 lat. Wychowanie i opiekę nad synem spadkodawcy przejęli teściowie, którzy zostali ustanowieni rodziną zastępczą dla małoletniego.

T. M. (1) i K. M. nie utrzymywali ze sobą kontaktów.

Spadkodawca miał bliskie relacje rodzinne ze swoją siostrą A. S. (3), oraz jej synem A. S. (1). K. M. ze swoją ciotką A. S. (3) i pozwanym. utrzymywał kontakty sporadyczne.

T. M. (1) od 1994 roku chorował na nowotwór – czerniaka. Po około 2 latach miał operacje usunięcia zmian przerzutowych. Chorobę nowotworową u spadkodawcy udało się zahamować. Następnie, spadkodawca zachorował na serce. W dniu 26 listopada 2015 roku T. M. (1) przeszedł udar mózgu. K. M. raz odwiedził ojca w szpitalu, gdy był on leczony po udarze.

Spadkodawca nigdy nie widział powódki i nie posiadał wiedzy o jej narodzinach.

Dowód: zeznania świadki A. S. (2) (k. 114-115 akt), zeznania świadka A. S. (3) (k. 115-117 akt), częściowo zeznania przedstawiciela ustawowego powódki M. W. (k. 131-132), częściowo zeznania przedstawiciela ustawowego powódki K. M. (k. 132-134 akt), zeznania pozwanego A. S. (1) (k. 134-135 akt).

Powódka, działając przez przedstawicieli ustawowych, pismem dnia 5 lutego 2016 roku, wezwała pozwanego do uiszczenia na jej rzecz kwoty 100.000 zł tytułem należnego jej zachowku po zmarłym dziadku T. M. (1). Wezwanie do zapłaty pozwany odebrał 9 lutego 2016 roku (k. 22-23).

Powódka jest dzieckiem 3-letnim i pozostaje na utrzymaniu swych rodziców- K. M. i M. W..

K. M. pracuje zawodowo i zarabia około 1.410 zł netto, a M. W. otrzymuje zasiłek rodzinny i świadczenie wychowawcze w łącznej kwocie 495 zł. Rodzice małoletniej powódki otrzymują także świadczenie „500+”.

Powódka i jej rodzina nie posiadają majątku o istotnej wartości.

Pozwany jest rolnikiem, posiada gospodarstwo rolne położone w Z.. Ma na utrzymaniu żonę oraz 3 dzieci w wieku 16, 14 i 8 lat. Rodzina utrzymuje się z dochodów z gospodarstwa rolnego w wysokości około 3.700 zł miesięcznie. W 2015 roku powierzchnia opodatkowanych gruntów rolnych pozwanego wynosiła 22,37 ha, które stanowiły 7,67 ha przeliczeniowego. Przeciętny dochód z pracy w indywidualnych gospodarstwach rolnych z 1 ha przeliczeniowego w 2015 roku wynosił 1.975 zł.

Bezsporne, a także, dowód: zaświadczenie z dnia 13 stycznia 2017 roku (k. 27 akt), decyzja z dnia 27 października 2016 roku (k. 28 akt), zaświadczenie z dnia 26 maja 2017 roku (k. 86 akt), zeznania pozwanego A. S. (1) (k. 134-135 akt).

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie wyżej wskazanych dokumentów które nie budziły zastrzeżeń tak co do ich autentyczności, jak i prawdziwości i nie były kwestionowane przez strony.

Wartość przedmiotowego lokalu mieszkalnego wchodzącego w skład spadku, Sąd ustalił w oparciu o **opinię biegłego** z dziedziny (...) /k.157- 171/, którą ocenił jako wiarygodną, oraz przydatną dla ustalenia stanu faktycznego.

Sąd dał wiarę zeznaniom świadków: **A. S. (3)** – matki pozwanego i **A. S. (2)** – żony pozwanego, w zakresie, w którym opisały relacje i kontakty ze spadkodawcą, przebieg choroby spadkodawcy oraz jego relacje i kontakty z synem i wnuczką bowiem były one wzajemnie spójne i zgodne, a nadto korespondowały z zeznaniami pozwanego, a także częściowo z zeznaniami przedstawicieli ustawowych powódki: K. M. i M. W.. Sąd uznał za wiarygodne zeznania pań świadków, w części, w której opisały składniki spadku oraz stan mieszkania stanowiącego spadek T. M. (1), bowiem zeznania zostały potwierdzone w dokumentacji zdjęciowej i w piśmie od administratora budynku, a przede wszystkim w opinii powołanego biegłego .

Sąd dał wiarę zeznaniom rodziców powódki: **K. M. i M. W.** odnośnie faktu jednorazowej wizyty u spadkodawcy w szpitalu. Niewiarygodne były jednak zeznania rodziców powódki o przebiegu tej wizyty. Każde z nich odmiennie przebieg tej wizyty przedstawiło np. K. M. twierdził, że z ojcem wymieniali wspomnienia z dzieciństwa świadka, a M. W. twierdziła, że T. M. (1) kiwał głową, gdy jej konkubina spytał, czy ojciec pamięta jak chodzili razem na ryby. Zeznała, że T. M. (3) powiedział, że będzie chodził na spacer z wnukiem, a K. W. wskazał, że ojciec się ucieszył, gdy on mówił, że będzie mógł w przyszłości chodzić na spacer z wnukiem. K. M. twierdził, że M. W. karmiła T. M. (3), a ona nie wspomniała, że w trakcie ich wizyty przyniesiono obiad i podczas ich wizyty T. M. (3) ten obiad spożywał przy jej pomocy, lub samodzielnie /k.131 i k.133- skrót protokołarny zeznań/. Spadkodawca nie przekazał informacji, że będzie dziadkiem swoim krewnym – siostrze oraz siostrzeńcowi, z którym pozostawał w bliskiej relacji i którzy, w tym okresie, się nim opiekowali. Sąd dał natomiast wiarę zeznaniom K. M. w zakresie, w którym opisał swoje relacje i kontakty z ojcem bowiem znalazły one odzwierciedlenie w treści testamentu oraz zeznaniach świadka A. S. (3) i zeznaniach pozwanego.

Sąd uznał za w pełni wiarygodne zeznania pozwanego **A. S. (1)** bowiem korespondowały one z zeznaniami świadków oraz zgromadzonymi w sprawie dokumentami.

Sąd zważył, co następuje:

Powódka wniosła o zasądzenie od pozwanego na jej rzecz kwoty 100.000 zł tytułem należnego jej zachowku, który jest długiem spadkowym powstającym w chwili śmierci spadkodawcy. Uprawnionemu do zachowku przysługuje bezwzględne pierwszeństwo w zaspokojeniu przed innymi długami. Uprawniony nie może zostać pozbawiony

zachowku wolą spadkodawcy chyba, że wystąpią przesłanki do jego wydziedziczenia. Prawo dziedziczenia podlega konstytucyjnej ochronie (art. 21 ust. 1 Konstytucji RP).

Ochrona praw najbliższej rodziny zmarłego należy do podstawowych założeń prawa spadkowego. Znajduje ona wyraz w wielu instytucjach uregulowanych w księdze czwartej kodeksu cywilnego, w tym też i w instytucji zachowku (art. 991-1011 k.c.) zapewniającej osobom wskazanym w ustawie określoną korzyść ze spadku nawet wbrew woli zmarłego.

Zgodnie z art. 991 § 1 k.c., zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachówek). Na podstawie art. 991 § 2 k.c., jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia.

Ażeby obliczyć zachówek należy określić udział spadkowy stanowiący podstawę do obliczenia zachowku. Przy ustaleniu udziału, w jakim uprawniony byłby powołany do spadku z ustawy, zgodnie z art. 992 k.c. uwzględnia się także spadkobierców niegodnych, którzy zrzekli się dziedziczenia albo zostali wydziedziczeni. W niniejszej sprawie tacy spadkobiercy nie występują. Następnie udział ten mnoży się, stosownie do art. 991 §1 k.c. przez $\frac{2}{3}$ lub $\frac{1}{2}$ w zależności od tego, czy zachówek jest ustalany. Otrzymany wynik to właśnie udział spadkowy stanowiący podstawę do obliczenia zachowku. Kolejnym etapem obliczenia zachowku jest ustalenie tzw. substratu zachowku tj. czystej wartości spadku z doliczeniem wartości wszelkich darowizn przez spadkodawcę dokonanych. Następnie wartość substratu zachowku należy pomnożyć przez ustalony ułamek wyrażający udział spadkowy. Podstawą obliczenia zachowku jest czysta wartość spadku, stanowiąca różnicę pomiędzy wartością stanu czynnego, a wartością stanu biernego spadku (por. wyrok SN z dnia 14 marca 2008 r. w sprawie IV CSK 509/07, LEX nr 445279). Zgodnie z art. 993 k.c. nie bierze się przy tym pod uwagę długów z tytułu zapisów i poleceń, a także zobowiązań z tytułu zachowku. Przepis art. 922 k.c. określa prawa i zobowiązania, które wchodzi w skład spadku. Spadek obejmuje tylko i wyłącznie prawa i zobowiązania spadkodawcy mające charakter cywilno-prawny, których źródłem są przepisy kodeksu cywilnego lub przepisy szczególne. Do spadku nie należą prawa i obowiązki o charakterze administracyjno - prawnym, finansowo - prawnym czy karno - prawnym. Po określeniu czystej wartości spadku dolicza się do niej, dla ustalenia substratu zachowku, wartość darowizn dokonanych przez spadkodawców, bez względu na to czy były one uczynione na rzecz spadkobierców uprawnionych do zachowku, czy też innych osób. Zgodnie z art. 955 k.c. wartość darowizny oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalenia zachowku. Kodeks cywilny przewiduje pewne wyjątki w tym zakresie, a mianowicie nie uwzględnia się drobnych darowizn zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych; nadto nie podlegają doliczeniu do spadku oraz rozliczeniu przy ustalaniu zachowku, darowizny na rzecz osób nie będących spadkobiercami oraz uprawnionymi do zachowku, dokonane przed więcej niż dziesięciu laty licząc wstecz od otwarcia spadku (art. 994 §1 k.c.), jak również przy obliczaniu zachowku należnemu zstępnemu nie dolicza się darowizn uczynionych w czasie kiedy nie miał zstępnym, chyba że darowizna została dokonana na mniej niż trzysta dni przed urodzeniem się zstępnego (art. 994 §2 k.c.)

Uprawniony może otrzymać należy mu zachówek, obliczony w powyższy sposób, przede wszystkim w postaci powołania do spadku, zapisu lub uczynionej przez spadkodawcę na jego rzecz darowizny (art. 991 §2 k.c.). Gdy jednak to nie nastąpi, przysługuje mu, zgodnie z cytowanym, wyżej przepisem, roszczenie przeciwko spadkobiercy o zapłatę sumy pieniężnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia. W związku z powyższym, należy uznać, iż o powstaniu na rzecz uprawnionego do zachowku roszczenia przeciwko spadkobiercy o pokrycie lub uzupełnienie w pieniądzu zachowku rozstrzyga tylko to, czy otrzymał on w całości należny mu zachówek w postaci powołania do spadku, zapisu lub uczynionej przez spadkodawcę na jego rzecz darowizny.

Z ustaleń Sądu wynikało, że w skład spadku po T. M. (1) wchodził lokal mieszkalny, stanowiący przedmiot odrębnej własności, dla którego prowadzona jest KW nr (...), położony w P. przy ul. (...), wraz udziałem we współwłasności w częściach wspólnych użytkownika wieczystego nieruchomości zapisanej w KW (...) wynoszącymi (...) części. Wartość

przedmiotowego lokalu według stanu na dzień otwarcia spadku, czyli 22 stycznia 2015 roku, oraz cen aktualnych wynosi 148.000 zł.

Powódka jest zstępnym spadkodawcy, który byłby powołany do spadku z ustawy bowiem jedyny syn spadkodawcy, a ojciec powódki został skutecznie wydziedziczony. Przyczyna wydziedziczenia K. M. wynikała z pozostawionego przez spadkodawcę testamentu notarialnego z dnia 22 lutego 2013 roku. Zgodnie z treścią z art. 1011 k.c. skutki wydziedziczenia obejmują tylko spadkobiercę wydziedziczonego. Wydziedziczenie ma charakter osobisty i nie przenosi się na potomstwo wydziedziczonego, zaś udział spadkowy wydziedziczonego nie dotyczy jego zstępnych. Wydziedziczony jest traktowany tak jakby nie dożył otwarcia spadku.

Powódka jest małoletnia. Zgodnie z art. 991 § 1 k.c. należy się jej zatem 2/3 wartości udziału spadkowego, który by jej przypadła przy dziedziczeniu ustawowym. Powódka byłaby jedynym spadkodawcą ustawowym, z uwagi na skuteczne wydziedziczenie jej ojca, który był jedynym synem spadkodawcy. Powódka nie otrzymała należnego jej zachowku w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, wobec czego przysługuje jej przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia jej zachowku. Bezspornym jest również fakt, że w niniejszej sprawie jedynym spadkobiercą na mocy testamentu jest pozwany.

Jak już wyżej wskazano, w celu obliczenia zachowku niezbędne było określenie tzw. substratu zachowku (zgodnie z regułami zawartymi w art. 993 – 995 k.c.). Dla ustalenia substratu oznaczyć należało przede wszystkim tzw. czystą wartość spadku. Jest to różnica między wartością wszystkich praw należących do spadku, ocenianych według stanu z chwili otwarcia spadku i cen z chwili orzekania o zachowku, a sumą wszystkich długów spadkowych (z pominięciem jednakże długów wynikających z zapisów i poleceń – art. 993 k.c.). Do czystej wartości spadku należy doliczyć wartość dokonanych przez spadkodawcę darowizn, poczynionych na rzecz spadkobierców lub uprawnionych do zachowku.

W rozpoznawanej sprawie spadkodawca nie dokonał darowizn, które podlegałyby doliczeniu do spadku w myśl art. 993 kc.

Pozwany (a na nim spoczywał ciężar dowodu w tym zakresie) nie wykazał również, aby spłacił, czy też poniósł wydatki, które należałoby, jako długi spadkowe, odliczyć od ww. wartości stanu czynnego spadku.

Pozwany co do zasady nie kwestionował prawa małoletniej powódki do zachowku, jednakże podniósł zarzut, że przyznanie powódce zachowku będzie sprzeczne z zasadami współżycia społecznego z uwagi na nieświadomość spadkobiercy o narodzinach powódki i wynikający z tego brak jakichkolwiek relacji pomiędzy powódką a spadkodawcą, a także skuteczne wydziedziczenie jej ojca powódki.

Zgodnie z treścią art. 5 k.c. nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno – gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współżycia społecznego. Takie działanie lub zaniechanie uprawnionego nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony. W orzecznictwie dominuje pogląd, zgodnie z którym w pewnych szczególnych i wyjątkowych sytuacjach dopuszczalne jest obniżenie należności z tytułu zachowku na podstawie art. 5 k.c., zwłaszcza przy uwzględnieniu klauzuli zasad współżycia społecznego.

W judykaturze podkreśla się, iż przy redukcji, bądź też unicestwieniu prawa podmiotowego należy zachować dużą ostrożność, a z drugiej strony dokonać wnikliwego rozważenia wszystkich aspektów konkretnego wypadku, a do nadużycia prawa będzie mogło dojść jedynie wyjątkowo, w przypadkach szczególnie rażących (por. wyrok SA w Poznaniu z dnia 15 lutego 2012 r. w sprawie I ACa 1121/11, Lex nr 1133334).

W toku niniejszego postępowania ustalone zostały okoliczności, które dają podstawy, w oparciu o art. 5 k.c., do obniżenia sumy należnej powódce tytułem zachowku.

Przed wszystkim zamiarem spadkodawcy nie było aby wskazany przez niego w testamencie spadkodawca A. S. (1) 2/3 wartości masy spadkowej miał przekazać innej osobie.

Powódka nie była spadkodawcy znana, a ojciec powódki został przez spadkodawcę skutecznie wydziedziczony. Nawet gdyby przyjąć, że spadkodawca, chorujący po udarze mózgu zrozumiał, że jego syn i konkubina syna spodziewają się dziecka nie mógł mieć pewności, że dziecko to się urodzi i że K. M. umożliwi mu w przyszłości jakiegokolwiek kontakty z tym dzieckiem.

Powódce przysługiwało 2/3 wartości spadku czyli 98.668 zł (148.000 zł x 2/3), więc pozwanemu pozostałaby kwota 49.332 zł, a w swej sytuacji majątkowej i rodzinnej musiałby sprzedać mieszkanie, aby zapłacić zachówek. Z pewnością byłoby to sprzeczne z wolą spadkodawcy, który wskazał siostrzeńca jako jedynego spadkodawcę i przyszłego właściciela mieszkania.

Sąd dążył do respektowania w jak największym możliwym zakresie woli spadkodawcy bez istotnego pogwałcenia uprawnień powódki dlatego też, przy zastosowaniu art. 5 k.c. zasądził od pozwanego na rzecz powódki połowę przysługującego jej zachowku, tj. kwotę 49.334 zł (98.668 zł x 1/2).

Mając na uwadze sytuację rodzinną i życiową pozwanego, który jest obciążony obowiązkiem utrzymania żony, oraz trójki dzieci, rozłożył zasądzoną na rzecz powódki kwotę na dwie raty, określając, iż pierwsza rata w kwocie 24.667 zł płatna będzie do dnia 26 października 2018 r., a druga rata w kwocie 24.667 zł płatna będzie do dnia

26 października 2019 roku, z odsetkami ustawowymi w razie opóźnienia w płatności którejkolwiek z rat.

Wskazując terminy płatności rat sąd uwzględnił fakt, iż pozwany prowadzi gospodarstwo rolne i jego dochody są uzależnione od zebranych plonów. Jest wysoce prawdopodobne, że w drugiej połowie października powinien już dysponować pieniędzmi zapłaconymi przez kontrahentów.

Ze względu na wzmagające się procesy inflacyjne rozłożenie świadczenia na większą ilość rat stanowiłoby nadmierne naruszenie interesów małoletniej powódki.

Podstawą prawną rozłożenia na raty zasądzzonego świadczenia jest art. 320 k.p.c.,

Wskazać należy, iż co do zasady zgodnie ze stanowiskiem przyjętym w orzecznictwie (wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 18 listopada 1997 r., sygn. akt I ACa 690/97) roszczenie o zachówek staje się wymagalne z chwilą określenia przez sąd jego wysokości według cen z daty orzekania o nim i dopiero z tą datą staje się możliwe naliczanie odsetek za opóźnienie.

Wobec skutecznego cofnięcia powództwa co do kwoty 1.334 zł, wraz ze zrzeczeniem roszczenia, na rozprawie w dniu 25 października 2018 roku, Sąd umorzył postępowanie co do tej kwoty w punkcie II sentencji wyroku zgodnie z art. 355 § 1 k.p.c. Sąd wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania, jeżeli powód cofnął ze skutkiem prawnym pozew lub jeżeli wydanie wyroku stało się z innych przyczyn zbędne lub niedopuszczalne. Zgodnie z treścią art. 203 § 1 k.p.c. pozew może być cofnięty bez zezwolenia pozwanego aż do rozpoczęcia rozprawy, a jeżeli z cofnięciem połączone jest zrzeczenie się roszczenia - aż do wydania wyroku.

Ze względu na uwzględnienie, co do zasady, żądania pozwu o zachówek i jednoczesne zastosowanie art. 5 k.c., czyli umniejszenie zachowku o połowę na korzyść pozwanego sąd uznał za niestosowne obciążanie małoletniej powódki kosztami sądowymi obejmującymi opłatę od wartości przedmiotu postępowania w kwocie 5000 zł i koszty opinii biegłego w kwocie 1036 zł /k.172- postanowienie o przyznaniu wynagrodzenia/- łącznie 6036 zł obciążył w całości pozwanego i z tego tytułu nakazał ściągnąć od niego na rzecz Skarbu Państwa, tj. Sądu Okręgowego w tę kwotę.

Stosując identyczne kryteria sąd zniósł wzajemnie koszty pozasądowe.

Podstawą prawną orzeczenia o kosztach postępowania jest art. 102 k.p.c.

/-/ E. Hoffa